

Foto: R. Matrozis

Koku ciršanas noteikumu grozījumi: kas slēpjas aiz priedēm?

VIESTURS ĶERUS,
LOB valdes priekšsēdētājs, viesturs@lob.lv

LOB biedri un citi "Putni dabā" lasītāji, kas seko līdzi jaunumiem mežu jomā, noteikti būs dzirdējuši par Zemkopības ministrijas izstrādātajiem grozījumiem noteikumos par koku ciršanu mežos. Lielākā sabiedrības uzmanība pievērsta tam, ka plānots atļaut kailcirtes piejūras priežu mežos, kur tās šobrīd ir aizliegtas, bet maz tiek runāts par to grozījumu daļu, kas rada lielākus draudus Latvijas mežiem, – galvenās cirtes caurmēra samazināšanu.

Jaunas kailcirtes piejūrā

Par plānotajiem grozījumiem Latvijas Republikas Ministru kabineta 2012. gada noteikumos Nr. 935 "Noteikumi par koku ciršanu mežā" (turpmāk tekstā – noteikumi) LOB cēla trauksmi jau šā gada maijā, norādot, ka tie var novest pie pastiprinātas mežu izciršanas (Ķerus 2017). Diemžēl plašsaziņas līdzekļos tas visbiežāk izskanēja apmēram kā "ornitologi uztraucas par melno stārķi un dzeņiem", neapverot "lielo bildi", par kuru patiesībā ir runa (lai gan, jā, arī par melno stārķi un dzeņiem ir pamats satraukties).

No diviem grozījumu punktiem, kas varētu atstāt visbūtiskāko negatīvo ietekmi uz Latvijas vidi, sabiedrības uzmanība sakoncentrējās uz jautājumu par jaunām kailcirtēm piejūras priežu mežos. Kāds gan tur brīnums – piejūra Latvijas iedzīvotājiem ir īpaša teritorija gan no funkcionālā, gan no emocionālā viedokļa, un vismaz mūsdienās valda priekšstats, ka šī zona būtu īpaši saudzējama. Šobrīd priežu tīraudzēs t.s. ierobežotas saimnieciskās darbības joslā (apmēram no 300 metriem līdz pieciem kilometriem no jūras, bet

šie attālumi mēdz atšķirties) kailcirtes ir aizliegtas. Izlases cirtes šajos mežos ir atļautas, un tas dod mežizstrādes veicējiem divas iespējas – vienmērīgi izretināt mežu vai veidot atvērumus (pēc būtības arī tie ir nelielas kailcirtītes) līdz 0,2 ha platībai.

Priede ir sauli mīlošs koks, tāpēc vienmērīgi izretinātās audzēs tā slikti atjaunojas. Šos gadījumus tad arī grozījumu autori un atbalstītāji (ne vienmēr var pateikt, kuri ir kuri) izmanto kā piemērus esošā regulējuma "stulbumam" (LVMI

“Silava” direktora un AS “Latvijas valsts meži” padomes priekšsēdētāja Jurģa Jansona vārdiem runājot (Jansons 2017)), kura dēļ samazinātos priežu mežu platība.

Ņemot vērā to, cik nepieļaujama meža nozares pārstāvjiem šķiet šāda saimniekošanas prakse, īpatnēji, ka izstrādātie noteikumu grozījumi neparedz priežu mežu retināšanas aizliegšanu (t.i., minētais “stulbums” būs pieļaujams arī pēc grozījumu stāšanās spēkā), bet gan prasa desmitkārtot atļauto izcirtuma platību, palielinot to līdz diviem hektāriem. Tikpat īpatnēji ir tas, ka netiek ņemti vērā paša institūta “Silava” veiktie pētījumi, kas parāda, ka priedi var atjaunot arī 0,2 ha atvērumā. Diskusijās J. Jansons gan norāda Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju un LOB par atsaukšanas uz šiem pētījumiem, taču neapgalvo, ka rezultāti būtu nepareizi, un apstiprina, ka arī 0,2 ha atvērumā priedi var atjaunot.

Turklāt “Silavas” veiktais mežu monitorings rāda, ka galvenais iemesls Latvijas priežu mežu platību sarukumam (un to, ka šāds sarukums ir, nenoliedz pat meža nozares pārstāvji) ir kailciršu veikšana, pēc izciršanas priežu mežu vietā audzējot citu sugu kokus. Tas vēl jo absurdākus padara grozījumu atbalstītāju argumentus, ka kailciršu atļaušana piejūras priežu mežos nepieciešama, lai nodrošinātos pret Latvijas priežu mežu platību samazināšanos. Tas un vēl atziņa, ka, saskaņā ar Zemkopības ministrijas sniegto informāciju, noteikumu grozījumi skars vien 1 % Latvijas priežu mežu.

Tā vietā, lai izmantotu paša institūta iegūtos datus, “Silavas” direktors kā labo piemēru izceļ Pasaules Dabas Fonda savulaik veikto mežizstrādi Mežoles pusē, kur izcirtums priežu mežā veidots tā, lai maksimāli atdarinātu dabisku traucējumu (piemēram, neveidojot izcirtumu ar taisnām malām, saglabājot daudz nenocirstu koku). Var piekrist, ka tur, kur

kailcirtes priežu mežos ir atļautas, Pasaules Dabas Fonda pieeja varētu būt vislabākā gan no dabas aizsardzības, gan rekreācijas un estētiskā viedokļa, taču jāņem vērā, ka šobrīd piedāvātie grozījumi neprasa šādas prakses ievērošanu piejūras mežos. Tā kā šeit, ja grozījumi stāsies spēkā to pašreizējā redakcijā, varam gaidīt Latvijas ainavai pavisam tradicionālas kailcirtes. Ne velti arī minētā labā piemēra autori – Pasaules Dabas Fonds – ieilst pret plānotajiem grozījumiem.

Gan publiski, gan sarunās vairāki meža nozares pārstāvji (iepriekš minēto J. Jansonu ieskaitot) ir minējuši, ka piejūras priežu meži nav būtiski no ekonomikas viedokļa (tikai “stulbums” un iepriekšējās kļūdas jānovērš). Taču šie meži ir būtiski no dabas aizsardzības (liela daļa šo mežu varētu būt īpaši aizsargājami biotopi, bet to apzināšana valsts mērogā tikai nupat sākusies) un sociālā viedokļa. Tāpēc ekonomiskās intereses (precīzāk – koksnes ieguves intereses, kas nebūt nav vienīgais ekonomiskais ieguvums no šiem mežiem) varētu nolikt malā un runāt par pārējo interešu sabalansēšanu. Uz to grozījumu atbalstītāji nav gatavi, taču šķiet, ka šajā punktā varētu būt arī mieru meklēt kompromisus.

Ko nozīmē galvenās cirtes caurmērs?

Iespējams, ka garām diskusijām par piekrastes priežu mežiem meža nozares pārstāvji ir gatavi arī tāpēc, lai nebūtu jārunā par galveno draudu Latvijas mežiem – plānoto galvenās cirtes caurmēra samazināšanu priežu, egļu un bērzu mežos. Cik var saprast, arī no ekonomikas viedokļa tas ir daudz būtiskāk.

Droši vien sabiedrības interesi šis jautājums nav tik ļoti saistījis, tāpēc ka ir sarežģītāks. Kas tad ir galvenās cirtes caurmērs? Saskaņā ar Meža likumu, galvenā cirte (kas Latvijas gadījumā parasti ir kailcirte) ir atļauta tad, ja sasniegts viens no sliekšņiem – galvenās cirtes vecums (piemēram, prie-

žu mežus drikst nocirst, kad tie sasnieguši 101 gada vecumu) vai galvenās cirtes caurmērs. Caurmērs mežsaimniecības valodā ir koka diametrs (ko šajā gadījumā mēra 1,3 m augstumā). Tātad la bonitātes priežu mežu var nocirst, negaidot, kad tas sasniegs 101 gada vecumu, tad, ja priežu stumbru vidējais diametrs šajā mežā ir sasniedzis 39 centimetrus. Ja nu lasītājam rodas jautājums, kas ir bonitāte, tad ziniet – bonitāte ir meža ražīguma (no saimnieciskā viedokļa) rādītājs – jo augstāka bonitāte, jo ātrāk šādā mežā aug koks. Minētā la bonitāte ir augstākā iespējamā, un šādā mežā augošs koks būs lielāks nekā tāda paša vecuma koks, piemēram, III bonitātes mežā.

Īsāk sakot – mežu ir atļauts nocirst tad, ja koki ir pietiekami veci vai pietiekami resni. Svarīga nianse – “pietiekamo vecumu” nosaka Meža likums, bet “pietiekamo resnumu” – noteikumi, par kuru grozījumiem ir šis stāsts. Tā kā ir vienalga, kurš no minētajiem sliekšņiem tiek sasniegts, grozot noteikumus, teorētiski var panākt to, ka Meža likumā noteiktais galvenās cirtes vecums kļūst par formalitāti un reāli mežu varēs nocirst vairākus gadu desmitus ātrāk nekā pašlaik. Nebrīnītos, ja tieši tas, ka Ministru kabineta noteikums var grozīt vieglākā procedūrā un galvenās cirtes caurmērs sabiedrībai ir grūtāk saprotams (sk. manu skaidrojumu iepriekš), ir bijis iemesls tam, ka Zemkopības ministrija izvēlējusies mēģināt grozīt koku ciršanas noteikumus, nevis Meža likumu.

Vēl viens aspekts, kas palīdz sajaukt galvu tiem, kuri šajā jautājumā nav īpaši iedziļinājušies, ir arī tas, ka izstrādātie grozījumi paredz noteikt vienu galvenās cirtes caurmēru visu bonitāšu mežos: priedei – 30 cm, bērzam – 25 cm, bet eglei – 26 cm. Tātad, salīdzinot ar esošo regulējumu, zemāko bonitāšu mežos galvenās cirtes caurmērs tiek pat palielināts, nevis samazināts. Te tad

vērts atcerēties otru sliksni – galvenās cirtes vecumu. Zemāko bonitāšu mežos koki sasniegs ciršanas vecumu daudz ātrāk nekā teorētiski noteiktā caurmēra “latiņa”, tātad tos tāpat kā līdz šim varēs nocirst attiecīgajā vecumā, vienalga, kāds ir formāli noteiktais galvenās cirtes caurmērs.

Draudi putniem

Bet par ko tad īsti satraukums? No LOB viedokļa raugoties, protams, par putniem. Nav gan pamata bažām, ka visi meži, kuri sasnieguši ar grozījumiem noteikto caurmēru, tiks nocirsti (tāpat kā šobrīd Latvijā sastopami ciršanas vecumu pārsnieguši meži), tomēr ikvienam ir skaidrs, ka ciršanas caurmēru vai vecumu sasniegušam mežam ir lielāka iespēja tikt nocirstam nekā mežam, kuram līdz tam vēl jāaug. Tātad var prognozēt, ka būtiski samazināsies tādu koku sastopamība, kas pārsniedz noteikto galvenās cirtes caurmēru.

Varam salīdzināt grozījumos paredzētās galvenās cirtes caurmēra vērtības (atgādinu: priedei – 30 cm, bērzam – 25 cm, eglei – 26 cm). Polijā (Kosinski, Kempa 2007) un Igaunijā (Remm *et al.* 2006) veiktos pētījumos melnā dzilna nav konstatēta ligzdojam kokos, kas tievāki par 38 cm diametrā. Kā zināms, no melnās dzilnas dobumiem atkarīga virkne citu putnu sugu (tostarp

Ekrānšāviņš no maps.google.com

Mežu fragmentācijas piemērs – kailcirtes Ventspils pievārtē.

arī īpaši aizsargājamo), piemēram, meža pūce, bikšainais apogs un meža balodis.

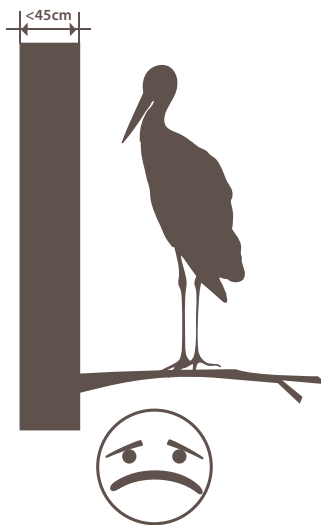
Resni koki nepieciešami ne tikai dobumperētājiem, bet arī tiem putniem, kuri būvē lielas ligzdas. Māra Strazda veiktie pētījumi par melno stārķi (Strazds 2011) parāda, ka vidējais diametrs kokam, kādā melnais stārķis būvē ligzdu, ir 56 cm priedei, 46 cm bērzam un 45 cm eglei (un te vēlreiz aicinu apskatīties uz plānotajām galvenās cirtes caurmēra vērtībām šiem kokiem). Latvijas mežos vidējie attiecīgo sugu koki jau šobrīd ir stipri mazāki par melnajam stārķim nepieciešamajiem (pat tad, ja skatāmies tikai uz ciršanas vecumu pārsniegušiem mežiem), un, kā jau minēts, grozījumi koku ciršanas noteikumos resnu koku pieejamību var samazināt vēl vairāk.

Tomēr nav tā, ka cietīs tikai tie putni, kuri atkarīgi no resniem kokiem. Tas, ka tiek pazemināta latiņa mežu nociršanai, nozīmē, ka būtiski palielināsies ciršanai pieejamo mežu platības un līdz ar to var prognozēt mežizstrādes intensitātes pieaugumu. Zemkopības ministrija gan prognozē, ka šāds pieaugums nav gaidāms, bet par to mazliet vēlāk. Skaidrs, ka vismaz iespēja būtiskam ciršanas apjomu pieaugumam tiks dota.

Jāņem vērā, ka kokapstrādes industriju pirmkārt interesē iegūstamais koksnes apjoms, nevis izcirtamā platība. Skaidrs, ka, cērtot tievākus kokus, viena un tā paša koksnes apjoma iegūšanai nepieciešamas lielākas izcirtās platības, tātad pat tad, ja piepildītos Zemkopības ministrijas prognoze, ka mežizstrādes apjoms nepieaugs, varam gaidīt, ka palielināsies izcirtumu platības. Savukārt izcirtumu platību palielināšanās nozīmē dzīvotņu zudumu tiem meža putniem, kas izcirtumos nedzīvo. Pēc mežu fragmentācijas pieauguma (t.i., mežu masīvu sadalīšanās mazos gabaliņos) Latvija jau šobrīd ir viena no vadošajām valstīm Eiropā, un izcirtumu platību pieaugums to vēl tikai pastiprinās. Dzīvotņu fragmentācija iet roku rokā ar dzīvotnes platības samazināšanos, taču fragmentācija var nozīmēt to, ka formāli, saskaitot visus mazos meža gabaliņus kopā, dzīvotnes platība ir sugai pietiekama, bet neviens gabaliņš nav tik liels, lai būtu izmantojams – mežs it kā ir, dzīvotnes nav.

Melnajai dzilnai vajadzīgi vismaz 38 cm resni koki.

Melnais stārķis ligzdas būvē vismaz 45 cm resnos kokos.

Paraksties #ParPutnuDzivi šeit:
<http://ej.uz/parputnudzivi>

Kopējās mežizstrādes intensitātes pieaugums nozīmētu mežizstrādes pieaugumu arī putnu ligzdošanas laikā, tātad palielinātos arī mežizstrādes iznīcināto putnu ligzdu (vai nu fiziski iznīcināto vai iztraucēto) skaits. Šeit vietā atgādināt, ka joprojām gaidām parakstus zem LOB iniciatīvas par mežizstrādes pārtraukumu no aprīļa līdz jūnijam portālā “ManaBalss”:
<http://ej.uz/parputnudzivi>

Vai tas notiek meža īpašnieku interesēs?

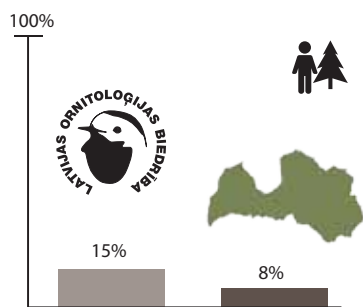
Reizēm grozījumu autori un atbalstītāji pasniedz sevi kā meža īpašnieku interešu aizstāvjus. Droši vien būtu neērti atzīt, ka meža īpašnieki šajā cīņā ir abās pusēs. Piemēram, nesen veikta aptauja parādīja, ka mežs pieder 15% LOB biedru, un tas ir lielāks meža īpašnieku īpatsvars nekā valstī kopumā¹. Tāpat “oficiālo” meža īpašnieku pārstāvju sašutumu savulaik izraisīja pēc LOB pasūtījuma veiktā aptauja, kas parādīja, ka 77% meža īpašnieku atbalsta mežizstrādes pārtraukumu putnu ligzdošanas laikā (Ķerus 2016).

Savukārt “oficiālie” meža īpašnieku pārstāvji ir savilkušies interesantā mudžeklī ar citiem meža nozares spēlētājiem. Pēc pašu teiktā, vienīgā

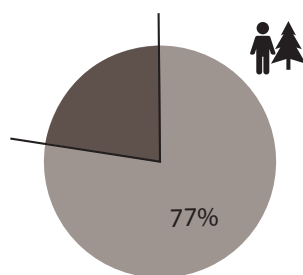
¹ Meža īpašnieku īpatsvars valstī kopumā ir 8%, ja aprēķinos izmanto Meža īpašnieku biedrības interneta vietnē (www.mezaipasnieki.lv) minētos 150 tūkstošus pret Latvijas iedzīvotāju skaitu (1,95 milj.).

nacionāla mēroga meža īpašnieku biedrība Latvijā ir Latvijas Meža īpašnieku biedrība. Savā interneta lapā tā lepojas ar to, ka biedrības biedru īpašumā un tiesiskajā valdījumā ir 57% Latvijas mežu (MIB 2017), bet nepiemin to, ka lielākā daļa – gandrīz 90% – no šiem mežiem ir... valsts meži. Jā, lielākais Meža īpašnieku biedrības biedrs ir AS “Latvijas valsts meži”! Ja no iepriekš minētajiem procentiem atņem valsts mežus, kas pieder mums visiem, izrādās, ka Latvijas Meža īpašnieku biedrība pārstāv vien nelielu Latvijas meža īpašnieku daļu, ne tuvu tos 150 tūkstošus, ko norāda savā interneta lapā kā kopējo Latvijas meža īpašnieku skaitu. Tad nu nav brīnums, ka meža īpašnieku vairākuma viedoklis var atšķirties no tā, kādu pauzē šķietami meža īpašnieku pārstāvji.

No diskusijām dažādos formātos ir skaidrs, ka Latvijas Meža īpašnieku biedrības galvenās rūpes nav par meža īpašnieku, bet gan kokapstrādes industrijas interesēm – dabūt no īpašniekiem pēc iespējas vairāk koksnes. Ne velti nedzirdēsiet Meža īpašnieku pārstāvju citējam mežzinātnieku Dagni Dubrovski:

Meža īpašnieku skaits starp LOB biedriem un Latvijā kopumā.

77% meža īpašnieku atbalsta miera periodu.

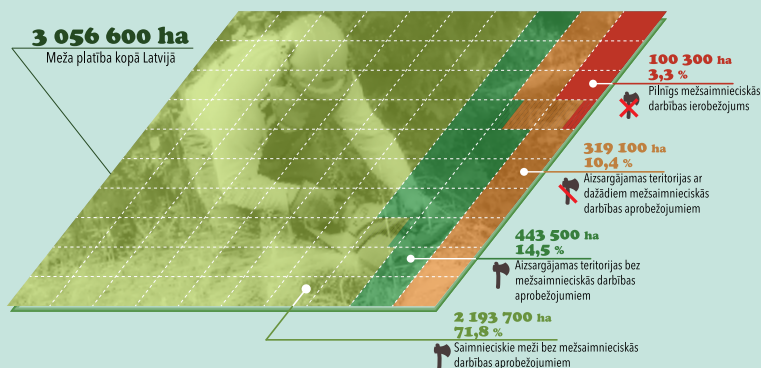
“Latvijā ir labi apstākļi, lai saglabātu meža teritorijas dabas aizsardzībai, jo kompensācijas par saimnieciskās darbības ierobežojumiem pārsniedz vidējos ienākumus no meža.” (Jaunbelzere 2016a) Netiek minēts arī tas, cik patiesībā mazs ir stingri aizsargāto mežu īpatsvars privātajos mežos. Pilnīgs mežsaimnieciskās darbības vai galvenās cirtes aizliegums noteikts vien nepilnos 2% privāto mežu (salīdzinot ar 7% valsti kopumā). Tā vietā tiek nemitīgi sludināts, ka dabas aizsardzības vārdā tiek apspiesti meža īpašnieki. Tiek apgalvots, ka kompensāciju par mežizstrādes ierobežojumiem nav vai tās ir nepietiekamas – “meža īpašnieku pārstāvji” sēž kā velniņš uz meža īpašnieka pleca un čukst: “Cērt, cērt, cērt, citādi tev visu aizliegs un atņems!”

Un te, pēc šīs atkāpes, gribu atgriezties atpakaļ pie tā, ko topošie grozījumi nozīmē meža īpašniekam. Protams, kā jau tas tiek daudz zināts, tie dotu īpašniekam lielāku brīvību izvēlēties, kad cirst savu mežu, bet... Cik tās ekonomikas zināšanas, ko apguvu skolā, ļauj spriest (un par to esmu gatavs saņemt uzņēmēju aizrādījumu), lielāks pieejamās koksnes apjoms var pazemināt koksnes cenu – izdevīgi koku pircējiem, ne tik izdevīgi meža īpašniekiem. Grozījumi nozīmētu arī to, ka meža īpašniekiem būtu jāiztur lielāks spiediens no iepriekš minētā “velniņa”. Būtiska problēma ir tā, ka koksnes kārotāji reizēm labāk pārzina mežsaimniecību regulējošos normatīvos aktus un tajos iestrādātos “caurumus”, nekā meža īpašnieks. Viens no tādiem labi izplānotiem “caurumiem” ir tieši galvenās cirtes caurmērs. Tieši tas ir bijis par iemeslu gadījumiem, kad īpašnieks pārdod mežu, ko, šķiet, nevarēs cirst vēl daudzus gadus, bet jau pēc dažām dienām meža vietā konstatē izcirtumu. Viss likumīgi, jo ir taču tāds galvenās cirtes caurmērs!

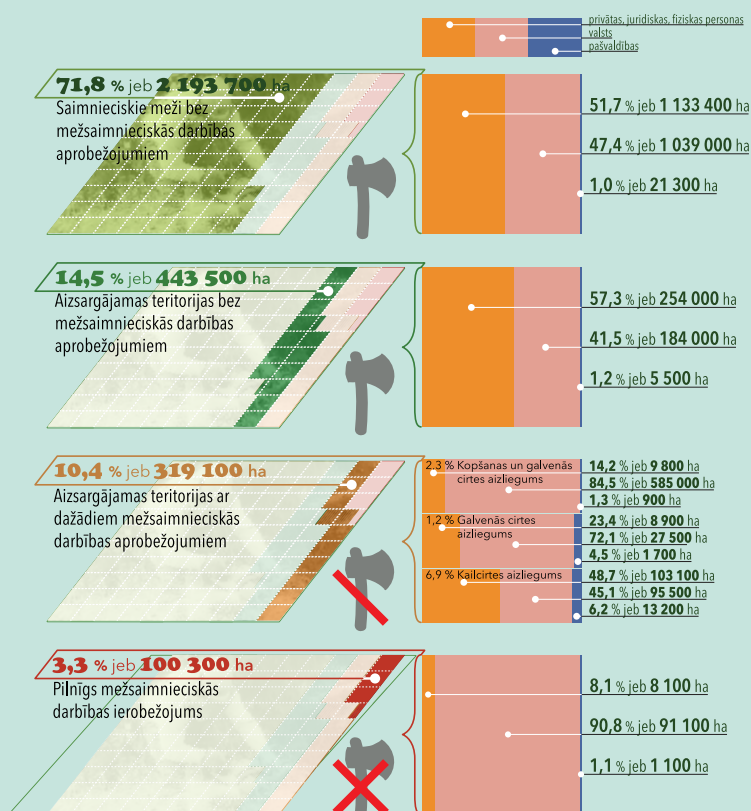
Vai cirtis vairāk?

Kā jau minēju iepriekš, noteikumu grozījumi dos iespēju palielināt kopējo ciršanas apjomu, taču Zemkopības ministrija apgalvo, ka

Meža apsaimniekošana Latvijā

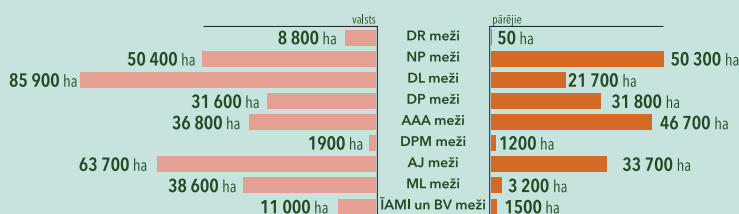

Mežsaimnieciskā darbība meža platībās pa īpašnieku kategorijām

Aizsargājamās teritorijas

Meža zemēs tiek izdalītas vairāku veidu aizsargājamās teritorijas ar saimnieciskās darbības ierobežojumiem, kas savstarpēji atšķiras pēc teritorijas izveidošanas mērķiem (sugu un biotopu aizsardzība, ūdens resursu, ainavu, ģenētisko resursu u.c. aizsardzība) un aizsardzības režīma: dabas rezervātu (DR) meži, nacionālo parku (NP) meži, dabas liegumu (DL) meži, dabas parku (DP) meži, aizsargājamo ainavu apvidu (AAA) meži, dabas pieminekļu (DPM) meži, vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslu (AJ) meži (Baltijas jūras un Rīgas jūras līča krasta kāpu aizsargjoslu meži, Baltijas jūras un Rīgas jūras līča ierobežotās saimnieciskās darbības joslu meži, aizsargjoslu meži ap pilsētām), mikroliegumu (ML) meži, īpaši aizsargājami meža iecirkņi (ĪAMI) un bioloģiski vērtīgi (BV) meži.

Avots: Valsts meža dienesta 2015. gada publiskais pārskats

nav pamata prognozēt šādu pieaugumu, ņemot vērā, ka grozījumi paredz arī to, ka pēc caurmēra cirtēm mežs būs jāatjauno maksliģi. Kaut vai tikai ciršanas apjoma aspekts ļauj gūt priekšstatu par pretrunīgo argumentu mudžekli, ko ministrija izmanto grozījumu nepieciešamības pamatošanai.

Lai gan pati ministrija norāda, ka koku ciršanas apjoma pieaugums nav gaidāms, noteikumu projekta anotācijā tā uzsver, ka “noteikumu projektam var būt būtiska ietekme CO₂ piesaistes palielināšanā”, norādot, ka lielākā ietekme būtu tieši galvenās cirtes caurmēra samazināšanai. Un kā gan rastos šī būtiskā ietekme, ja meža īpašnieki, baidoties no meža atjaunošanas prasībām, nepalielinātu ciršanas apjomus?

Vairs ne smaidu, bet bažas izraisa kāds cits teikums noteikumu projekta anotācijā: “Neveicot izmaiņas noteikumos un samazinoties mežizstrādes intensitātei...” Tātad noteikumu grozījumi nepieciešami, lai varētu saglabāt esošo mežizstrādes intensitāti?

Kāpēc grozījumi vajadzīgi?

Ņemot vērā pretrunīgo un apšaubāmo argumentāciju, kādu Zemkopības ministrija un citi iesaistītie izmanto galvenās cirtes caurmēra samazināšanai, ir skaidrs, ka īstie iemesli, kāpēc grozījumi izstrādāti vispār un kāpēc tieši tagad, publiski pateikti netiek. Tāpēc atļausos dažas spekulācijas, un aicinu jūs atgriezties gandrīz desmit gadu senā pagātnē. Uzmeklējiet žurnāla “Putni dabā” 2009. gada 2. numuru, kurā atradīsiet manu pašu pirmo rakstu par mežu tēmu – “Kāds zāgē zaru, uz kura mēs sēžam!” (Ķerus 2009)!

Toreiz rakstiju par 2008. gada nogalē pieņemto lēmumu palielināt maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomu valsts mežos 2009.–2010. gadā. Atsaucoties uz profesoru Imantu Liepu, rakstīju, “ka šādi ciršanas apjomi pārsniedz reālo mežu pieaugumu un galu galā atspēlēsies pašiem cirtējiem, jo vienkārši vairs nebūs, ko cirst”, un aicināju ielūkoties priežu mežu vecuma

struktūrā, kas liecina par cērtamu mežu sarukumu pēc vairākām desmitgadēm. Raksta nobeigumā esmu bijis gandrīz pravietisks: “Mežizstrāde jau ir dzīvīgs kukainis un dibenā nenoies – pļaus krūmus un tirgosies ar enerģētisko koksni.”

Bet 2011. gadā Jurģis Jansons (jau toreiz LVMI “Silava” direktors, bet vēl ne AS “Latvijas valsts meži” padomes priekšsēdētājs) rakstīja: “Taču idejas gruzd dažādas, arī par to, ka būtu jāsamazina cērtamo koku caurmērs galvenajā cirtē. Tas mums ir strikti noteikts un pamatots ar zāgbaļķu dimensijām. Meža audzēšana līdz brīdim, kad no kokiem var iegūt zāgbaļķus, ir Latvijas mežsaimniecības pamats, kuru var ļoti viegli nojaukt, samazinot ciršanas diametru.” (Delfi 2011)

Manis rakstītais dažus gadus vēlāk atbalsojās pašu kokrūpnieku žurnālā “Baltijas Koks” (Ceplis 2012). “Pēc trīs gadu pārtraukuma, kad, pateicoties valdības lēmumam palielināt ciršanas apjomus valsts mežos un pieaugot mežizstrādei privātajos mežos, kokrūpniecības nozare, nebēdājot par zāgbaļķu trūkumu, varēja investēt attīstībā un nostiprināties starptautiskajos tirgos, skarbā realitāte ir atgriezies, liekot Latvijas zāgētāvam domāt, kā organizēt savu darbību ierobežota resursu daudzuma apstākļos,” raksta Kristaps Ceplis. Turpat tālāk: “Norobežojoties no radikāliem vides aizstāvju un sabiedrības viedokļiem un ņemot vērā tikai resursu plūsmas stabilitāti ilgtermiņā, ciršanas apjomu galvenajā cirtē gan valstij piederošajos mežos, gan privātajās platībās varētu palielināt par pāris miljoniem kubikmetru gadā.”

Uz laiku šis jautājums publiskajā telpā piekļuva, līdz pērnā gada nogalē LLU Meža fakultātes dekāns Dagnis Dubrovskis savā publikācijā paziņoja, ka “Meža kanoni jāmaina!”: “Ja īpašnieks vēlas pēc iespējas vairāk ražot, teiksim, papīrmalku vai biomasu, kas izmantojama tālāk enerģijas ražošanā, tad optimālais priedes ciršanas vecums būtu ap 60 gadiem.” (Jaunbelzere 2016b) Redziet – enerģijas

ražošana, priede! Uzmetiet vēlreiz aci, ko rakstīju 2009. gadā! Jāpiebilst, ka doma par tik būtisku priedes ciršanas vecuma samazināšanu izraisīja sašutumu arī vecākās paaudzes mežkopju vidū. Bet Zemkopības ministrija izmantoja Dagna Dubrovskā aprēķinus par pamatu, lai leģitimizētu un tautiņās izvestu kokrūpnieku sen izloloto vēlmi palielināt ciršanai pieejamo koksnes apjomu un ierosinātu grozījumus koku ciršanas noteikumos.

Galvenās versijas, kāpēc tieši tagad, var būt divas:

1. Uzsāktā īpaši aizsargājamo biotopu kartēšana rada bažas par aizsargājamo mežu platību palielināšanos un vienlaikus ir labvēlīgs fons, lai sētu paniku un izdarītu spiedienu uz meža īpašniekiem.

2. Koksnes resursu trūkums ir kļuvis īpaši spiedīgs.

Ticami, ka zināmā mērā patiesas ir abas versijas, turklāt uz abām netieši norāda arī Zemkopības ministrija, pamatojot grozījumu nepieciešamību. Jau iepriekš rakstīju, ka ministrija liek saprast, ka grozījumi nepieciešami, lai nesamazinātos mežizstrādes intensitāte. Zemkopības ministrija norāda arī, ka noteikumu grozījumi “daļēji kompensēs kokrūpniecībai pieejamās koksnes un oglekļa uzkrājuma ilgtermiņa samazināšanos aizsargātos mežos, kurus uztur bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai”, lai gan oficiālā statistika rāda, ka mežu platības, kurās nav noteikti saimnieciskās darbības ierobežojumi, nesamazinās.

Lielā bilde

Lai gan pašas meža nozares publikācijas, Zemkopības ministrijas izmantotie argumenti un arī Valsts meža dienesta statistika liek domāt par resursu trūkumu, Latvijas Kokrūpniecības federācijas izpilddirektors Kristaps Klaušs šo manu pieņēmumu nosauca par ērtiem meliem. Turklāt, skatoties tikai uz skaitļiem par visiem mežiem kopā, redzams, ka vecu mežu platības ir pieaugušas. Tad nu reizēm tiek izmantoti argumenti par “pāraugušu mežu uzkrājumu”. Kur tad ir šis uzkrājums? Kāpēc neviens nemetas cirsto, ja reiz to varētu darīt esošā regulējuma ietvaros? Šeit atkal vietā citēt

pašu Zemkopības ministriju: “Lielākā daļa pāraugušas mežaudzes ir privatīpašumā vai ekonomiski nepieejami meži, proti, mežizstrādes un meža atjaunošanas izmaksas ir augstākas par potenciālajiem ieņēmumiem.” (Anon 2016) Turklāt, skatoties atsevišķu koku sugu griezumā, redzams, ka kopš 2001. gada samazinājusies ciršanas vecumu pārsniegušu egļu audžu platība, bet bērziem un priedēm samazinājums gaidāms nākotnē (turklāt samazinās arī priežu un egļu mežu kopējā platība).

Šeit tad redzams, ka nozare sabiedrībai stāsta, ka nav nocirtusi mežus, kas tai faktiski nav pieejami, vai runā par vieniem mežiem (apsēm un baltalkšņiem), bet grib cirst citus (priedes un egles). Šis tad arī var kalpot kā izskaidrojums, kāpēc reizē tiek runāts gan par resursu trūkumu, gan par “nocērtam mazāk, nekā pieaug”. Vai nu nozare noticejusi tai demagoģijai, ko tās pārstāvji baro sabiedrībai vai labi apzinās, ka kopējie “labie” skaitļi neatbilst īstenībai, un cer, ka sabiedrība līdz pēdējam to nepamanīs. Jebkurā gadījumā runa ir par būtiskām problēmām Latvijas mežu apsaimniekošanas plānošanā. Šī arī ir tā “lielā bilde”, par ko runāju. Protams, noteikumu grozījumi radītu būtiskus draudus putniem un citām Latvijas mežu dabas vērtībām, bet galvenās problēmas, ko šis process parāda, ir šādas.

Pašreizējā Latvijas mežu apsaimniekošanas prakse nav ilgtspējīga. Ironiski, ka intervija “Dienā” ar to pašu Kristapu Klausu ievadīta ar vārdiem: “Normatīvu grozījumu mērķis ir radīt ilgtspējīgu mežsaimniecību...” (Gūte 2017) Tātad līdz šim nebija? Laikam jau ne, ja vien nepilnos 20 gados, kopš saimniekojam tā kā šobrīd, esam izsaimniekojuši mežus tik tālu, ka nepieciešami šādi būtiski grozījumi, lai nozarei pietiktu resursu.

Sabiedrībai tiek sniegta nepatiesa vai vismaz būtiski nepilnīga informācija par situāciju Latvijas mežos. Iespējams, ka šo nepilnīgo informāciju izmanto arī meža nozare, plānojot Latvijas mežu apsaimniekošanu.

Darbs no konkursa "Iepazīsti putnu pasauli"

Zemkopības ministrija atrodas pilnīgā meža nozares lobija pakļautībā. Meža nozares vadošajām organizācijām un uzņēmumiem ir tik liela ietekme uz Zemkopības ministriju, ka tās ir pārliecinātas, ka var dabūt jebko, ko vēlas, neatkarīgi no dabas aizsardzības organizāciju iebildumiem vai sabiedrības kopējā noskaņojuma. To apliecina grozījumu pamatošanai izmantotie vājie un savstarpēji pretrunīgie argumenti. Skaidrs, ka īstos argumentus sabiedrībai teikt neviens neatļaujas un

acīmredzot valda pārliecība, ka argumentācijai arī nav īpašas nozīmes.

Būtībā šie trīs punkti ir kopsavilkums tam, kā meža nozares priekšstāvji ir strādājuši vismaz tos desmit gadus, kopš es par šiem jautājumiem interesējos, bet šie grozījumi tos izgaismo īpaši spilgti. Domāju, ka, lai kā attīstītos turpmākie notikumi, tuvojas lūzuma punkts. Iespējas ir divas – vai nu meža nozare “salūzīs” sabiedrību, ar laiku padarot mežus ārpus rezervātiem tāds,

kur tiešām nav nekādu citu būtisku vērtību kā vien koksne, vai arī zem sabiedrības spiediena “salūzīs” pati nozare, beidzot apjēdzot, ka Latvijai nepieciešama patiesi ilgtspējīga mežu apsaimniekošana, atklātība un godīga attieksme pret citām interešu grupām un sabiedrību kopumā. Latvijas Ornitoloģijas biedrībā apvienoto meža īpašnieku, meža nozares darbinieku un citu dabas saglabāšanā ieinteresēto vārdā cerēsim, ka piepildīsies otrā iespēja, un turpināsim strādāt, lai šīs cerības īstenotu.

Literatūra

- Anon. 2016. Informācija par zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības (LULUCF) darbībām Latvijā. Ziņojums saskaņā ar lēmuma Nr. 529/2013/ES par LULUCF darbībām 10. pantu iesniegšanai Eiropas komisijai.
- Ceplis K. 2012. Izdzīvot ļaus koksnes efektīvāka izmantošana. *Baltijas Koks*, Aprīlis 2012: 14–16.
- Delfi. 2011. Mežu zinātnieks: neaiztiekot mežsaimniecības pamatus, mežu izciršana nedraud. http://www.delfi.lv/business/biznesa_vidē/mežu-zinatnieks-neaiztiekot-mezsaimniecības-pamatus-mežu-izciršana-nedraud.d?id=37666311
- Gūte G. 2017. Klausis: neviens taču negrasās cirst priedes jūras krastā. *Diena*, 30. augusts, 2017.
- Jansons J. 2017. Jurģis Jansons: Kam un kāpēc vajag baidīt cilvēkus ar ‘plašām kailcirtēm’ priežu mežos jūras apkaimē? <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/jurgis-jansons-kam-un-kapec-vajag-baidit-cilvekus-ar-plasam-kailcirtem-priežu-mežos-juras-apkaime.d?id=49130103>
- Jaunbelzere A. 2016. Lai ilgi pietiktu meža. <http://www.la.lv/lai-ilgi-pietiktu-meza/>
- Jaunbelzere A. 2016b. Dagnis Dubrovskis: Meža kanoni jāmaina! <http://www.la.lv/meza-kanoni-jamaina/>
- Kosinski Z., Kempa M. 2007. Density, distribution and nest-sites of woodpeckers Picidae, in a managed forest of Western Poland. *Polish Journal of Ecology* 55 (3): 519–533
- Ķerus V. 2009. Kāds zāgē zaru, uz kura mēs sēžam! *Putni dabā* 2019/2: 4–6.
- Ķerus V. 2016. Vairākums meža īpašnieku atbalsta mežizstrādes pārtraukuma noteikšanu putnu ligzdošanas laikā. <http://www.lob.lv/lv/aktualitates.php?id=537>
- Ķerus V. 2017. Latvijas mežiem draud pastiprināta izciršana. <http://www.lob.lv/lv/aktualitates.php?id=593>
- MIB. 2017. Latvijas Meža īpašnieku biedrība. <http://www.mezaipasnieki.lv/>
- Remm J., Löhmus A., Remm K. 2006. Tree cavities in riverine forests: What determines their occurrence and use by hole-nesting passerines? *Forest Ecology and Management* 221 (1–3): 267–277
- Strazds M. 2011. Melnā stārķa saglabāšanas ekoloģija Latvijā. Disertācija. Rīga: Latvijas Universitāte.

Summary

The amendments to the regulation on felling trees: What is hiding behind the pines? /Viesturs Ķerus/

Ministry of Agriculture has come up with amendments to the regulation on felling trees in forests. The amendments would allow clearcuts in coastal pine forests where only selective cutting is allowed by now and decrease the final felling diameter of pine, birch and spruce forests. While the most of the attention of public is focused on the coastal forests, the main threat to forest biodiversity comes from the planned decrease of final felling diameter. It will allow forests to be cut at a younger age, which will mean increased amounts of felling and increased forest fragmentation in a short term and will have long-term impact on habitat availability of several forest bird species, including specially protected ones (e.g. Black Stork and Black Woodpecker). Therefore, LOB has teamed with other conservation NGOs to oppose the planned amendments.